

ابوالقاسم علیدوست، محقق اسلامی و عضو جامعه مدرسین در گفت‌وگو با «ایران»:

امت منصور؛ مسئولیت‌شناسی تاریخی است

پرهیز دادن جامعه از دوگانه‌سازی‌های نادرست مورد توجه رهبر شهید بود

گفت‌وگو

گروه سیاسی / جامعه ایران این روزها در حال برگزاری مراسم تشییع رهبر شهید خود است؛ رهبری که در طول دوران زعامت خود بر جمهوری اسلامی، با عبور از بحران‌ها و چالش‌های متعدد داخلی و خارجی، تلاش کرد انسجام کشور را حفظ کند و با تقویت پیوندهای اجتماعی، تصویری از وحدت ملی و یکپارچگی را به نمایش بگذارد. در ادامه این مسیر، شناخت و تبیین اندیشه‌ها، دیدگاه‌ها و رویکردهای ایشان برای جامعه، یکی از مهم‌ترین ضرورت‌های پیش روی کشور است، چراکه تداوم یک مسیر فکری و تاریخی، نیازمند فهم دقیق مبانی و نگاه‌های شکل‌دهنده آن است. اکنون که جامعه ایران یکی از مهم‌ترین مقاطع تاریخی خود را تجربه می‌کند، موضوعاتی همچون نقش مردم، انسجام اجتماعی، نسبت میان دین و هویت ملی و همچنین میراث فکری رهبران انقلاب اسلامی بار دیگر در کانون توجه قرار گرفته است. در همین زمینه، با آیت‌الله ابوالقاسم علیدوست یکی از صاحب‌نظران دینی و سیاسی و عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم درباره مفهوم «امت معبوت»، نسبت آن با حضور مردم در صحنه، ضرورت حفظ وحدت اجتماعی، نگاه به فقه پویا و همچنین میراث فکری آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای به گفت‌وگو نشستیم. علیدوست رئیس کرسی‌های نظریه‌پردازی علوم نقلی و رئیس انجمن فقه و حقوق اسلامی حوزه علمیه است.

شما در سخنرانی هفتم خرداد در میدان توحید درباره ویژگی‌های «امت معبوت» سخن گفتید. موضوع معبوت شدن مردم در آخرین بیانات رهبر شهید نیز مطرح شده بود و خیلی زود شاهد تحقق این موضوع و جلوه‌های بعثت مردم در خیابان‌ها و مراسم وداع با رهبر شهید بودیم. بفرمایید شان نزول این مفهوم از سوی رهبر شهید چه بود؟ ایشان با توجه به چه واقعیت‌هایی چنین قاطعانه گفتند که در برابر تجاوز دشمن، مردم معبوت شده و کار را تمام می‌کنند؟

من همه جا توضیح داده‌ام که منظور از «معبوت» این نیست که خداوند امت را به همان معنایی که مثلاً پیامبر را معبوت می‌کند، برگزیده باشد. یعنی نباید از این تعبیر چنین برداشت شود که یک امت دارای جایگاه ویژه‌ای مانند جایگاه پیامبر(ص) است یا برای آن امت نوعی عصمت در نظر گرفته شود. معبوت شدن در اینجا معنای دیگری دارد؛ یعنی جامعه‌ای که در یک مقطع تاریخی، با توجه به شرایط، مسئولیت خود را احساس می‌کند و برای انجام وظیفه تاریخی خود وارد میدان می‌شود. به همین دلیل من امروز بیشتر تعبیر «امت منصور» را به کار می‌برم، چون این تعبیر ریشه قرآنی دارد. امت منصور

مطرح کردند، منظورشان همین بود که مردم در یک شرایط حساس تاریخی، با ایمان، شناخت، مسئولیت‌پذیری و حضور خود وارد میدان می‌شوند و نقش‌آفرینی می‌کنند. این همان چیزی است که در بزنگاه‌های تاریخی خودش را نشان می‌دهد.

رهبر جدید انقلاب، آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای، در پیام‌های مختلف خود بر ضرورت حفظ وحدت و انسجام اجتماعی تأکید کرده‌اند. به نظر شما چگونه می‌توان در ادامه این نقش‌آفرینی ملت معبوت، مراسم تشییع رهبر شهید را به سرمایه‌ای اجتماعی و فرصتی ملی برای تقویت وحدت تبدیل کرد؟

یعنی امتی که خداوند او را یاری می‌کند و سرانجام برای متقیان، پاکان و کسانی است که مسیر درست را طی می‌کنند. البته این یاری و نصرت الهی بدون شرط نیست. جامعه زمانی می‌تواند چنین جایگاهی پیدا کند که همان ویژگی‌هایی که اشاره کردم در آن وجود داشته باشد؛ یعنی شریعت‌مداری، سیاست‌مداری و ولایت‌مداری. بنابراین استفاده از واژه «امت معبوت» اشکالی ندارد، اما باید با همین نگاه پویا شود. نباید تصور کرد همان طور که پیامبر(ص) از سوی خداوند معبوت شده، یک ملت یا کشور نیز به همان معنا معبوت شده است؛ چنین برداشتی درست نیست. رهبر شهید نیز وقتی این تعبیر را

علی نیکزاد، نایب رئیس مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با «ایران»:

تشییع رهبر شهید

تأکیدی دیگر بر همگرایی ملی است

گفت‌وگو

گروه سیاسی / مراسم تشییع رهبر شهید انقلاب، فراتر از یک آیین سوگواری حالا با حضور میلیون‌ها ایرانی سیاه‌پوش که آمده‌اند تا با داغ بردل نشسته‌شان چهار ماه پس از آن صبح تیره وداع کنند، به نمایشی از وحدت ملی و فرصتی برای تجلی سرمایه اجتماعی و ثبات ساختاری نظام جمهوری اسلامی ایران تبدیل شده است. علی نیکزاد، نایب رئیس مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با «ایران»، حضور گسترده مردم در این مراسم را تجدید بیعت با آرمان‌های رهبر شهید و حامل پیام روشنی از انسجام، اقتدار و تداوم حکمرانی ایران برای افکار عمومی منطقه و جهان دانست و تأکید کرد: «مهم‌ترین مسئولیت قوای سه‌گانه پس از این مقطع تاریخی، تقویت همبستگی ملی، افزایش اعتماد عمومی، کارآمدی حکمرانی و پاسخگویی به مطالبات مردم است.»

در شرایط کنونی کشور، برگزاری مراسم تشییع رهبر شهید انقلاب چه نقشی در تقویت همبستگی ملی و انتقال پیام اقتدار و انسجام ایران به جهان خواهد داشت؟ قطعاً ملت معبوت شده ایران که همگی عاشق رهبر شهیدمان هستند، با تمام ظرفیت و با ارادت قلبی و عملی در این مراسم تاریخی و ملی حضور گسترده خواهند داشت. یکی از آورده‌های مهم این حضور ضمن اعلام بیعت با امام شهید، مخاره پیام تاریخی همبستگی به جهان و بی‌شک از نشانه‌های مهم استمرار سرمایه اجتماعی جمهوری اسلامی، تعمیق انسجام ملی و پیوند میان مردم و مسئولان نیز تلقی خواهد شد. این مراسم باشکوه ضمن تأکید بر ضرورت حفظ وحدت و انسجام در عرصه عمومی و حکمرانی، حکایت از همگرایی ملی و پرهیز از شکاف‌های سیاسی خواهد داشت. مردم با این حضور ضمن قدردانی و پاسداشت تمام مجاهدت‌های رهبری عزیز و شهیدمان در تاریخ ثبت خواهند کرد که پیروی از ولی برایشان جایگاهی ویژه و بنیادین دارد و تا آخرین نفس نیز پای این اعتقاد خواهند ماند.»

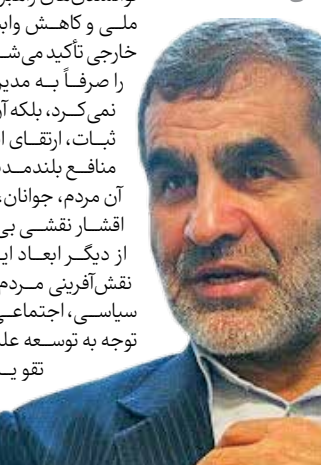
مهم‌ترین دستاورد و میراث حکمرانی سیاسی و حتی مذهبی رهبری شهید و عزیزان در عرصه حکمرانی را می‌توان در تلاش برای نهادینه‌سازی الگوی «حکمرانی مبتنی بر استقلال، مردم‌سالاری دینی و عزت ملی» دانست. در این چارچوب، بر تقویت نهادهای حاکمیتی،

افزایش توانمندی‌های راهبردی کشور، حفظ انسجام ملی و کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی تأکید می‌شد. در عرصه سیاست، مشارکت در فرآیندهای ملی و کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی تأکید می‌شد. در عرصه سیاست، مشارکت در فرآیندهای ملی و کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی تأکید می‌شد.

پس از این مراسم تاریخی، قوای سه‌گانه و به‌ویژه مجلس برای صیانت از میراث ایشان و تقویت انسجام ملی قرار دارد، چیست؟ بی‌شک نه تنها این مراسم، بلکه شهادت رهبری شهیدمان و حضور مردم معبوت شده و تربیت یافته در مکتب ایشان، برای تمام مسئولان مسئولیت‌آفرین و تعهدآور خواهد بود. این سرمایه اجتماعی و میزان تعهد و علاقه مردم به قائد شهید نشان می‌دهد مردم به خوبی متوجه دلسوزی اصلی و واقعی هستند. همان‌گونه که حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای رهبر عزیزمان نیز تأکید داشتند، حفظ انسجام ملی نیازمند آن است که

جمهوری اسلامی را در دهه‌های آینده تحت تأثیر قرار خواهد داد؟ مهم‌ترین دستاورد و میراث حکمرانی سیاسی و حتی مذهبی رهبری شهید و عزیزان در عرصه حکمرانی را می‌توان در تلاش برای نهادینه‌سازی الگوی «حکمرانی مبتنی بر استقلال، مردم‌سالاری دینی و عزت ملی» دانست. در این چارچوب، بر تقویت نهادهای حاکمیتی، افزایش توانمندی‌های راهبردی کشور، حفظ انسجام ملی و کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی تأکید می‌شد. در عرصه سیاست، مشارکت در فرآیندهای ملی و کاهش وابستگی به قدرت‌های خارجی تأکید می‌شد.

پس از این مراسم تاریخی، قوای سه‌گانه و به‌ویژه مجلس برای صیانت از میراث ایشان و تقویت انسجام ملی قرار دارد، چیست؟ بی‌شک نه تنها این مراسم، بلکه شهادت رهبری شهیدمان و حضور مردم معبوت شده و تربیت یافته در مکتب ایشان، برای تمام مسئولان مسئولیت‌آفرین و تعهدآور خواهد بود. این سرمایه اجتماعی و میزان تعهد و علاقه مردم به قائد شهید نشان می‌دهد مردم به خوبی متوجه دلسوزی اصلی و واقعی هستند. همان‌گونه که حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای رهبر عزیزمان نیز تأکید داشتند، حفظ انسجام ملی نیازمند آن است که

پس باور شما مهم‌ترین دستاورد و میراث رهبری شهید در عرصه حکمرانی چه بود و چگونه مسیر نظام مقدس

بزرگ‌تر، میدان پیدا می‌کنند؛ نه صلحت اسلام، نه صلحت شیعه و نه صلحت کشور را در نظر نمی‌گیرند. در برنامه‌های صداوسیما هم، با وجود برنامه‌های مثبت، باید دقت شود چه کسانی دعوت می‌شوند و چه ادبیاتی به جامعه منتقل می‌شود. اگر این فضا مدیریت شود و اجازه داده نشود جریان‌هایی که به دنبال اختلاف هستند میدان‌دار شوند، این مراسم می‌تواند بازنایب بسیار بزرگی داشته باشد. اصل نمایش یک وحدت بزرگ است که با حضور گسترده مردم محقق شد و شایسته است که از این وحدت حفاظت شود.

آیت‌الله خامنه‌ای جزو فقهای معتقد به فقه پویا بودند. اساساً این نوع فقه ناظر به چه واقعیت‌ها و مصلحت‌هایی است و رهبر شهید چگونه مسیر پویایی فقه پس از رحلت بنیانگذار انقلاب اسلامی را دنبال کردند؟

همان‌طور که اشاره کردید، خود من در ملاقات‌هایی که گاهی با ایشان داشتم، کاملاً احساس می‌کردم که ایشان معتقد به فقه پویا هستند. به نظر من اصلاً ما دو نوع فقه نداریم که بگوییم یک فقه پویاست و یک فقه غیرپویا. آن چیزی که پویا نیست، در واقع فقه حقیقی نیست، بلکه فقه‌نامه‌ست. فقه واقعی باید بتواند هم مبانی، اصول و چارچوب‌های خودش را حفظ کند و هم نسبت به مسائل جدید، نیازهای جامعه و حوادث واقعه پاسخگو باشد. من خاطرات متعددی از ایشان دارم. یکی از اقداماتی که نشان‌دهنده این نگاه بود، توجه به کرسی‌های نظریه‌پردازی، نقد و نوآوری بود. این موضوع نشان می‌دهد که ایشان باور داشتند فضای علمی باید باز باشد و امکان طرح دیدگاه‌های جدید وجود داشته باشد. در همایش فقه هنر که ما در محضر ایشان بودیم، ایشان صریحاً تأکید کردند که باید ضمن حفظ انضباط فقهی، هنجارها و چارچوب‌ها، امکان نوآوری نیز وجود داشته باشد

مطرح کردند، منظورشان همین بود که مردم در یک شرایط حساس تاریخی، با ایمان، شناخت، مسئولیت‌پذیری و حضور خود وارد میدان می‌شوند و نقش‌آفرینی می‌کنند. این همان چیزی است که در بزنگاه‌های تاریخی خودش را نشان می‌دهد.

رهبر جدید انقلاب، آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای، در پیام‌های مختلف خود بر ضرورت حفظ وحدت و انسجام اجتماعی تأکید کرده‌اند. به نظر شما چگونه می‌توان در ادامه این نقش‌آفرینی ملت معبوت، مراسم تشییع رهبر شهید را به سرمایه‌ای اجتماعی و فرصتی ملی برای تقویت وحدت تبدیل کرد؟

یعنی امتی که خداوند او را یاری می‌کند و سرانجام برای متقیان، پاکان و کسانی است که مسیر درست را طی می‌کنند. البته این یاری و نصرت الهی بدون شرط نیست. جامعه زمانی می‌تواند چنین جایگاهی پیدا کند که همان ویژگی‌هایی که اشاره کردم در آن وجود داشته باشد؛ یعنی شریعت‌مداری، سیاست‌مداری و ولایت‌مداری. بنابراین استفاده از واژه «امت معبوت» اشکالی ندارد، اما باید با همین نگاه پویا شود. نباید تصور کرد همان طور که پیامبر(ص) از سوی خداوند معبوت شده، یک ملت یا کشور نیز به همان معنا معبوت شده است؛ چنین برداشتی درست نیست. رهبر شهید نیز وقتی این تعبیر را

پس از این مراسم تاریخی، قوای سه‌گانه و به‌ویژه مجلس برای صیانت از میراث ایشان و تقویت انسجام ملی قرار دارد، چیست؟ بی‌شک نه تنها این مراسم، بلکه شهادت رهبری شهیدمان و حضور مردم معبوت شده و تربیت یافته در مکتب ایشان، برای تمام مسئولان مسئولیت‌آفرین و تعهدآور خواهد بود. این سرمایه اجتماعی و میزان تعهد و علاقه مردم به قائد شهید نشان می‌دهد مردم به خوبی متوجه دلسوزی اصلی و واقعی هستند. همان‌گونه که حضرت آیت‌الله سیدمجتبی خامنه‌ای رهبر عزیزمان نیز تأکید داشتند، حفظ انسجام ملی نیازمند آن است که

طور کامل رعایت نشده باشد و افرادی در جایگاه‌هایی قرار گرفته باشند که این نگاه را نداشته‌اند، اما در مجموع نگاه نظری و عملی ایشان همان فقه پویا بود؛ فقهی که هم هنجارهای خود را حفظ می‌کند و هم ناظر به مسائل زمانه است.

در تاریخ معاصر ایران شاهد دوگانه‌هایی در حوزه‌های مختلف بوده‌ایم؛ از دوگانه سنت و تجدد تا ایران و اسلام و تلاش برای تفکیک میان استقلال و آزادی. شما اندیشه‌ها و سلوک رفتاری رهبر انقلاب را در مواجهه با این دوگانه‌ها چگونه ارزیابی می‌کنید؟

شما به موضوع مهمی اشاره کردید. من از فرصت استفاده کنم و بگویم شاید کمتر جامعه‌ای را بتوان پیدا کرد که به اندازه امروز ما گرفتار دوگانه‌سازی شده باشد. دوگانه فقه پویا و فقه غیرپویا، سنت و تجدد، ملیت و مذهب، عقل و نقل و حتی ارتباط و گفت‌وگو در برابر عزت و استقلال، نمونه‌هایی از این موضوع هستند. گاهی این‌گونه مطرح می‌شود که انسان باید یکی را انتخاب کند و دیگری را کنار بگذارد، در حالی که بسیاری از این دوگانه‌ها واقعی نیستند. برای مثال، امروز بعضی‌ها می‌گویند با عزت و استقلال یا گفت‌وگو و مذاکره؛ در حالی که این دو الزاماً مقابل هم نیستند. همین مسأله ایران و اسلام نیز از ابتدا یک دوگانه‌سازی اشتباه بود. کسانی که این تفکیک را ایجاد کردند، نگاه درستی نداشتند. به نظر من هنر ما نباید دوگانه‌سازی باشد؛ بلکه باید بتوانیم میان ارزش‌ها و نیازهای جامعه جمع کنیم. هر فردی می‌تواند هم استقلال و عزت کشور را بخواهد و هم بر ارزش‌های دینی و اعتقادی خود تأکید کند. البته باید مراقب افراط بود. گاهی به نام ملی‌گرایی، ارزش‌های دینی کنار گذاشته می‌شود و گاهی به نام دفاع از ارزش‌ها، هویت ملی و منافع کشور نادیده گرفته می‌شود. این دوگانه‌سازی‌ها یکی از مشکلات امروز کشور است و رهبر شهید نیز تلاش داشتند با آن مقابله کنند.

شما مهم‌ترین میراث آیت‌الله خامنه‌ای برای ایران و جهان اسلام را چه می‌دانید؟ چرا این مورد را مهم‌ترین میراث می‌دانید؟

میراثی که من می‌توانم به آن اشاره کنم، تلاش برای جلوگیری از دوگانه‌سازی و حرکت به سمت نگاه متعادل است. ایشان هر زمان احساس می‌کردند در موضوعی افراط در حال شکل‌گیری است، تلاش می‌کردند جلوی آن را بگیرند. به نظر من اعتدال و اندیشه معتدل، چه در مسائل فقهی و چه در مسائل سیاسی و اجتماعی، می‌تواند یک میراث مهم باشد. امروز متأسفانه افراطی‌ترین سخنان از دو طرف به نام ایشان ثبت می‌شود. اگر یک اراده جمعی وجود داشته باشد که اجازه ندهد از برخی سخنان و مواضع ایشان برای اهداف خاص استفاده شود، این می‌تواند به حفظ میراث واقعی ایشان کمک کند. در غیر این صورت، ممکن است چیزی که قرار است میراث باشد، به ضد میراث تبدیل شود.

همه ارکان حاکمیت با پرهیز از اختلافات سیاسی، هماهنگی در تصمیم‌گیری و اولویت‌بخشی به منافع ملی، زمینه ارتقای اعتماد عمومی و افزایش امید اجتماعی را فراهم کنند. در این میان، مجلس شورای اسلامی نقشی تعیین‌کننده در تبدیل سیاست‌های کلان به قوانین کارآمد، نظارت مؤثر بر اجرای قانون و رفع مسائل تولید، سرمایه‌گذاری و اشتغال دارد. تصویب قوانین پایدار، تقویت شفافیت، مقابله با فساد، حمایت از معیشت مردم و فراهم‌سازی بستر رشد اقتصادی، از مهم‌ترین اقداماتی است که می‌تواند به تحکیم انسجام ملی و افزایش سرمایه اجتماعی بینجامد.

علاوه بر این موارد و وظایف مهمی که دولت و دستگاه قضایی نیز برعهده دارند، تداوم حکمرانی کارآمد، حفظ وحدت ملی، تقویت مشارکت عمومی و پاسخگویی مؤثر به نیازهای جامعه نیز توسط تمام مسئولان دارای اهمیت است. هر اندازه قوای سه‌گانه توانمند با همکاری، مسئولیت‌پذیری و تمرکز بر مسائل اساسی کشور عمل کنند، زمینه حفظ انسجام ملی و استمرار مسیر پیشرفت و ثبات بیش از پیش فراهم خواهد شد.

از نگاه دیگران

گفت‌وگو

- دوشنبه
- ۱۵ تیر ۱۴۰۵
- ۲۱ محرم ۱۴۴۸

- سال
- سی و دوم
- شماره ۹۰۶۵

- Monday
- 6 July 2026
- Vol 9065